

Jacme Alberdi i Cornet, un català de terres llunyes

Pere Ortís

Hi ha molts catalans escampats pel món que cremen en amor a Catalunya. I que en molts casos en donen un aferrissat testimoni. De reconeixement, a casa en tenen poc; i potser també n'esperen poc. Però ells negligeixen la plenitud de la feina que els donaria més rendiment –pecuniari!– al lloc on són, i en marginen un bocí per a la Pàtria, bo i alienant amb l'ideal com veritables poetes o com cavallers errants.

Entre ells en destacaria un, a qui conec arran d'uns quants contactes esdevinguts aquests darrers anys de la fi de segle. Es tracta de Jacme Alberdi i Cornet, resident a Hondures. Veritablement, una personalitat polifacètica, un català d'amplitud que encarna, en grau major o menor, les més genuïnes característiques de la raça. És empresari agosarat, és hisendat, és dramaturg, és guionista per a la televisió, és dirigent de grup, és novel·lista, és inquiet i tafaner del món mitjançant els viatges.

Em rep al seu domicili de la colònia Las Mercedes, una de les més modernes de San Pedro Sula. Una senyera, estesa sobre la biblioteca, presideix el despatx. Aire condicionat, ja que a fora el sol treu fum de les pedres. Molts llibres catalans, dels més sòlids, a les postades. Llegí el meu «La pell de la iguana», a Nicaragua, i vingué a Tàrrega a fer-nos amics. Parla de tants i tants projectes amb entusiasme d'home jove. Posseeix el do de la conversa com a beguda espiritual compartida amb l'amic. També posseeix el de la rialla, no la de l'escriptor càustic, amargat del món i de si mateix, sinó aquella rialla en què intervenen tots els àmbits facials, amarada de llum serena i que transmet una ànima en repòs.

Ets nascut a Orleans, França, l'any 1932. Signes Jacme i no Jaume. Perquè puguem configurar l'ambient de la teva infantesa, amplia'ns i relaciona'ns una mica aquestes dades.

El nom de Jacme és agafat com una afirmació de catalanisme. El nostre Jacme, el Conqueridor, ha estat sempre per a mi un personatge colpidor i admirat. Em sap greu que aquest nom s'hagi perdut (no el nom, sinó la manera d'escriure'l, tan catalana), i tracto, fent-lo servir, que no desaparegui del tot.

Referent a l'ambient de la meva infantesa, se'n poden treure més detalls, o més concrets, del meu llibre *Ferran Romaguera*, etc.

Series francès per naixement. Fins a quin punt domines l'idioma francès i en quin grau posseeixes aquella cultura?

El francès és un idioma que parlo, junt amb l'anglès i l'italià; a part, és clar, del català i del castellà.

La cultura francesa no ha estat mai un motiu de possessió, ans al contrari, més aviat l'he rebutjada per «xovinista» i per opressora i botxina de la nostra cultura a la Catalunya Nord. Això no vol dir que no m'agradin Voltaire, Sartre, Baudelaire, Flaubert, Prevost, etc., i especialment Maupassant, amb els seus immillorables contes curts, que

m'han influït especialment a l'inici de les meves aspiracions d'escriure i em serviren molt per a trobar la mètrica als guions curts per a la televisió. També vaig tocar aquest gènere, contes curts, en dos llibres, no publicats, *Pessics* i *És que... passa cada cosa, oi?*

Tens les arrels maternes a la Pobla de Claramunt i, per tant, ets de neta saba catalana. Oi més, el teu pare ja era escriptor; jo n'he llegit un recull de pensaments, tipus Pascal. Va de bo que són un model de penetració psicològica i d'agudesa intel·lectual. ¿Sents que en vens de mena del pare, en l'aspecte literari? Et mogué ell explícitament devers el camp de la literatura?

Fou el meu avi matern qui em féu veure la Pobla de Claramunt com el meu poble, malgrat que ell no hi havia nascut, a part de tenir-hi un mas que encara pertany a la família. Tenia una predilecció per aquell tros de terra, al qual es lliurà de ple.

El meu pare em va traspassar l'afecció a escriure, car ell mateix escrivia; però el qui realment m'hi engrescà fou el meu avi matern, Florenci Cornet, dramaturg amb més de dotze obres publicades i estrenades, alguna, com *La Fosca*, amb més de cinc mil representacions. A part, l'avi era un lector empedreït i m'induí a ser-ho jo també,

i, amb el pas del temps, fins a desafiar-lo interiorment (fa anys que és mort) en el sentit de tenir una biblioteca més àmplia que la seva. Encara no hi he arribat, ni de bon tros, ja que escassament arribo a tenir tres mil volums. És clar que continuo comprant el que m'interessa i tal volta l'augmentaré, si hi ha salut, a uns quants més...

Vas passar molts anys a Nicaragua. Fes-nos cinc cèntims de les teves activitats en aquell país.

Hi vaig ésser de 1950 fins quasi a 1970, que és quan vaig decidir «tornar a casa». Però no m'hi vaig poder adaptar, ni pel franquisme, ni per la manera de ser i pensar dels meus coetanis, ni pel «catalanisme» que aleshores es practicava, i poc temps després retornava on millor em trobava: a Amèrica. Una cosa molt semblant va succeir al meu íntim Jaume (Met) Miravittles, però amb la diferència que ell era molt més gran que jo i s'hi resignà, i morí a Barcelona. Jo me'n vaig tornar cap a Amèrica, on, almenys, respirava altres aires més lliures i podia somniar en una Catalunya que era la «meva», tan diferent de la realitat del moment. De Nicaragua, una segona pàtria per a mi, vaig passar a viure a Veneçuela, en no conformar-me amb l'estat catastròfic en què els sandinistes havien deixat el país.

Després d'uns quants anys allà, per circumstàncies de la vida, vaig aterrar de nou a Centreamèrica, concretament a Hondures, on tenia un fill casat, amb néts. Aquí m'estic, per ara; però tinc la dèria de retirar-me definitivament al llac Atitlán, a Panajachel, Guatemala. Un paradís per a meditar, llegir, escriure, pintar, fer i sentir música, etc. Ho estem planejant un grup d'amics de joventut, tots tocats de l'ala i amb les mateixes afeccions, i la majoria destacats artistes en la seva «especialitat». Volem comprar un terreny de proporcions escaients i cadascú fer-s'hi una casa d'acord amb les necessitats individuals. Aquest projecte el pensem portar a terme a principis del 2003. De fet, ja estem cercant terreny, més o menys d'un parell d'hectàrees, davant el llac.

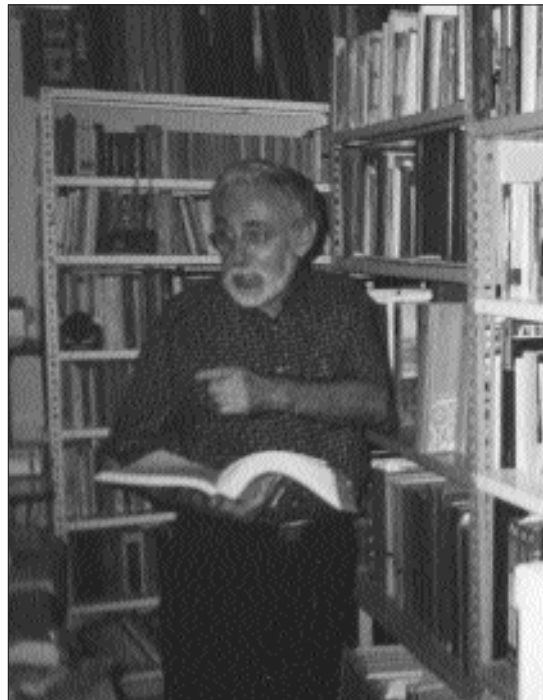
Enmig dels avatars de la teva vida, dels teus desplaçaments més aviat de caire alienador d'un ideal, fills d'una nostàlgia, on comença el tu-a-tu amb les nostres lletres?

El tu-a-tu amb les nostres lletres, si aquest tu-a-tu vol dir escriure en català, curiosament se'm despertà tard (a cinquanta i escaig d'anys), ja que tot el que havia escrit abans i després de divuit anys (edat en què me'n vaig anar a Amèrica, l'any 1950), ho feia en castellà. En arribar a Nicaragua, naturalment, vaig continuar escrivint en castellà, ja que era l'únic idioma que entenia el país on vivia i on jo col·laborava en teatre, televisió, a més d'articles periodístics.

Fou en tornar a Amèrica per segona vegada que vaig agafar consciència del que veritablement estava fent: menysprear la base de la nostra cultura, l'idioma, utilitzant amb més facilitat i comoditat una llengua imposada. Això em va fer tanta malícia que em vaig fer el seriós propòsit de treure'm l'aclaparadora vergonya que sentia de mi mateix i començar a estudiar pregonament la gramàtica i l'ortografia de la parla heretada dels meus avantpassats. Em costà molt, ja que estudiar català vivint a Centreamèrica no és gens fàcil. Me'n vaig sortir, però.

Des del dia que vaig prendre aquesta decisió, mai més no he escrit en castellà ni mai més penso fer-ho. El que sí que faig, si m'ho demanen, és traduir-hi alguna de les meves obres. Fins els articles que em demanen per a

alguna revista, o diari, primer els escric en català i després els tradueixo, afegint-hi «traduït del català pel mateix autor», per tal de deixar constància del meu error anterior i la meva fermesa amb vista a rectificar-lo.

Jacme Alberdi

FOTO: ORTÍS

El tema de Cristòfol Colom és nou en la teva vida? ¿O és que has portat, ja de jove, clavats entre cap i coll, el neguit –el trauma– de la probabilitat de la seva catalanitat?

Cristòfol Colom per a mi sempre ha estat el símbol de la injustícia des que vaig llegir, de molt jove, el llibre del catedràtic peruà Luis Ulloa, on deixava anar la seva convicció de la catalanitat de Colom. Potser va ser el primer llibre seriós que sobre aquest tema queia a les meves mans, quan jo tenia uns dinou anys. Des de llavors, qualsevol llibre que parlés de Colom era comprat amb nerviositat de col·leccionista. Al cap dels anys un nebot em visità i restà parat en veure a la meua biblioteca tanta informació sobre Colom, i em suggerí de fer un llibre, sobre les meves bases, les quals podrien ésser un bon punt de partença per a distintes investigacions. Mai no hi havia pensat i em semblà una excel·lent idea. M'hi posí tot seguit, i al cap de l'any sortia *Cristòfol Colom, el corsari*, que edità Pagès Editors, de Lleida. Encara que en vaig fer dues versions, l'una com a tesi i l'altra com a novel·la, la segona ha estat la publicada, per semblar, segons l'editor, que seria més ben acceptada pel públic.

Veurem com aquest respon, si amb interès o no, a llegir un llibre on es tracta un fet tan transcendental de la nostra història, especialment si considerem que en aquells anys (1460-1500) és on es va *determinar* (això ve de lluny, però) d'unificar regnes per les bones o per les males, sota la *visió* i fermesa de Castella; això, més que tot, és el que tracto de significar en el meu llibre: que Colom fou una clau, utilitzada i manipulada descaradament i sense manies, tant llavors, com després, com ara, per tal d'aconseguir aquesta imposada *unidad*, que tantes males conseqüències ha portat per a Catalunya (i que continua portant malgrat els «pactes»).

Has escrit molt sobre teatre; has escrit teatre, assaig, contes, guions per a la televisió, articles periodístics. Com no t'he seguit el vol fins ara fa poc, fes-ne un croquis breu, comprensiu.

És molt difícil resumir el meu treball periodístic i d'investigació. El més significatiu, i del qual estic més orgullós, podria ser la meua contribució a l'*Enciclopèdia mundial del teatre*, editada en el Canadà, i de la investigació desenvolupada per a aconseguir-ho. També estic molt orgullós del meu treball, curt però intens, de 70 pàgines, *Anàlisi sobre el teatre a Nicaragua*, i dels articles que sobre mi sortiren en el *Boletín Nicaragüense de Bibliografía y Documentación*, núm. 58 i 59, pel gener del 1989, i els articles a l'Inventari Teatral d'Iberoamèrica, *Escenarios de Dos Mundos*, Ed. núm 3 del Centro de Documentación Teatral, amb seu a Madrid.

El Ministeri de Cultura de Nicaragua m'ha publicat un *Curs Intensiu de teatre* i unes set obres teatrals. Te'n dic els principals títols: la primera, tret d'una novel·la de Somerset Maugham, anomenada *Lluvia*; després *El juicio*, *El Aborto*, *Los blancos patos de la laguna negra*, *Ciclo*, *El premio*, *La tumba*, *La vecina*, *El noviazgo*, i, la ja escrita en català, *Kinú*. A més, tinc escrits un munt de guions per a la televisió (passen del centenar), molts dels quals jo mateix dirigia i altres que fins i tot interpretava, encara que el meu fort és la direcció teatral, on he guanyat premis significatius, especialment en teatre avantguardista.

Fundada el 1886

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

Major de Sarrià, 57
08017 BARCELONA
Tels. 93 203 07 14 / 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 BARCELONA
Tel. 93 203 04 73 / Fax 93 280 65 56

amics i mestres

Això ho considero una etapa molt positiva de la meua vida, però que, com totes les etapes, són una anècdota més dintre el garbuix existencial. Ara sols m'interessa escriure llibres, especialment temes filosòfics novel·lats, fer recerca i llegir; sobretot llegir molt, que és el que més m'omple i complau.

L'Home espaiat, la teva primera novel·la, fou premiada per la Fundació Paulí Bellet, de Washington, en 1995. Vaig poder fullejar-ne l'original fa cinc o sis anys, a Hondures, i em féu l'efecte d'un tema nou, agosarat, debatut en dos plans, l'un de ciència ficció i l'altre de caire humà, on l'acció feia salts estrambòtics i al final s'acoblava en un desenllaç insospitat, feia estona gruut. Què és bàsicament la novel·la? Què és la Fundació Paulí Bellet? Te la premiaren en català?

Anem per parts. *L'Home espaiat* és, essencialment, un missatge novel·lat barrejant dues temàtiques com poden ser una forma de viure rural dels anys seixanta a Catalunya i una forma de viure utòpica, però envejable, al planeta Xunt que, per motius especials, es relliguen a través d'un personatge curiós.

La Fundació Paulí Bellet funciona dins la Universitat Catòlica de Washington i la manega el Dr. Josep Maria Solà Solé, un gran catalanista incomprens i gens suportat per qui hauria de fer-ho. El premi fou obtingut precisament per ser escrita en català.

El febrer del 97 vaig assistir a una de les performances de la teva obra teatral, *El juicio*, al teatre Círculo Cultural Sampedrano, de San Pedro Sula. Gran assistència de sampedrers, en especial de jovent. I gran acceptació de part de tots, que s'ho passaren molt bé. Era una presentació *sui generis*, farcida de símbols de l'actualitat ciutadana, portada per personatges surrealistes, la qual incloïa una sàtira mordaç de l'estament i la professionalitat oligàrquics. Continues escrivint teatre i portant-lo a l'escena?

De moment, no. Sense que això vulgui dir que ho hagi deixat del tot. Poser n'escriviré més endavant, si trobo un tema que m'interessi.

De lluny estant, quina impressió et fa Catalunya?

Impressió de conformisme en tot; és allò de «tant me fa ase com bèstia mentre tingui alfals per menjar». Una altra impressió punyent: la d'una pèrdua constant d'identitat i d'un menyspreu total per les arrels i els sofriments de ciutadans —milers a través dels segles— que ho han donat tot per aconseguir un reconeixement, no de la nostra raça llatina, sinó de la nostra cultura, del nostre país com a tal, del que ens fa ser poble diferenciat i amb dret a ser-ho.

La impressió que Catalunya presenta és la d'unes persones mancades de consciència d'allò que és i d'allò que representa ser català. Això no és detectable de lluny estant, sinó de prop, quan arribes a Barcelona a fer-hi estada d'un parell de mesos i te'n tornes fastiguejat, decebut de la realitat que s'hi està vivint. Sempre hi ha, però, l'esperança d'una revifalla, com succeí amb la Renaixença, quan tot semblava dat i beneït i el domini de l'invasor el creien ben arrelat.

La gent no s'adona de la subtil agudització de la feina de conquesta a què estem sotmesos, a través de la llengua imposada, mentre permetem generosament que es malmeti la nostra, ajudant-hi el fet que es compleixin ambdues coses amb una inconsciència desconcertant.

A Jacme el sentiment, l'amor a la Pàtria i a la llengua li traspuen en el parlar i en les actituds. I això ja fa temps, d'ençà que el conec. És dels pocs que han après a valorar la Pàtria i a conèixer-la més de lluny, arran de les lliçons que t'ensenya l'ample món. Lliçons que a Catalunya ens desfiguren i alteren els més catalans, fent el joc als qui odien país i llengua.

Quan surto a fora, el sol és d'una veritat cantelluda i que no pot ser tergiversada. Inunda les altes muntanyes i es reparteix a gavadals per l'espai. Penso que així mateix haurien de ser Catalunya, la llengua i el seus interessos finals, per als catalans.◆